

Visvaldis Lācis atmiņu atspulgos

No Latviešu leģiona līdz Briselei

Venta Kocere,
Latvijas Universitātes
Akadēmiskās bibliotēkas direktore

MANAS TIKŠANĀS AR VISVALDI LĀCI

Ar Visvaldi Lāci personīgi iepazinos 1992. gada novembrī, kad kopā ar saviem kolēģiem — Latvijas Akadēmiskās bibliotēkas (tagad — LU Akadēmiskās bibliotēkas) direktoru Edvīnu Karnīti un Ārzemju komplektēšanas nodaļas vadītāju Dainu Puntuku devāmies komandējumā uz Berlīni. Tolaik kursēja starptautiskais vilciens Rīga–Viļņa–Varšava–Berlīne. Bijām jau izbraukuši cauri Lietuvai, kad pēkšņi blakus kupejā izdzirdējām Visvalža Lāča skaļo balsi. Nodomājām, ka tas ir radio.

Izrādījās, ka mūsu kaimiņi blakus kupejā bija pats Visvaldis Lācis un lauksaimnieks Andris Šverins. Tā kā līdz Berlīnei vēl bija tāls ceļš, uzaicinājām kaimiņus pie sevis kupejā, lai varētu iepazīties un parunāt.

Andris Šverins pastāstīja, ka dodas uz starptautisku agronomijas konferenci Polijā, kā arī par savas dzimtas seno

vēsturi, savukārt Visvaldis Lācis — ka brauc uz Berlīni, jo viņam tur tiks veikta acu operācija.

Laiks pagāja nemanot, jo sarunas bija interesantas un tām caurvijās abu vīru lepnums par savu valsti. No Visvalža Lāča uzzinājām, ka viņš dzīvo Madonas novada Vestienas pagastā “Baltužēnos”. Skaistā vietā pie Gaiziņkalna Viešūra (Kaķīša) ezera krastā. Visvaldis vēl kolhoza laikos augstā krastā vecu pamatu vietā bija uzcēlis māju, kur abi ar sievu Viktoriju apkārtni greznojuši vienkāršā jaukumā. Viktorija tika pieminēta ar lielu mīļumu daudzkārt.

Neskatoties uz to, ka Visvaldis Lācis bija populārs politiķis, Latvijas Republikas 9. un 10. Saeimas deputāts, bieži tika lasīti viņa darbi, kā arī redzēts televīzijā un dzirdēts radio, mana nākamā atkalredzēšanās klātienē notika tikai 2014. gada 16. septembrī, kad viņš saņēma Latvijas Zinātņu akadēmijas Goda doktora diplomu.

Īstenībā uz pasākumu devos, lai sveiktu savu draugu — Ivanes Džavahišvili Tbilisi Valsts universitātes profesoru Nikolaju (Niko) Džavahišvili, kurš arī saņēma LZA Goda doktora diplomu. Patīkamā gaisotnē, piedaloties LZA Senāta priekšsēdētājam Jānim Stradiņam, prezidentam Ojāram Spārītim, Gruzijas vēstniekam Latvijā Teimurazam Džandžalijam un citiem viesiem, tika sveikti abi jaunie Goda doktori.

2017. gada 9. augustā LU Akadēmiskajā bibliotēkā notika svinīgs pasākums, kad bijusī politiķe Anna Seile (1939–2019) mūsu bibliotēkai nodeva literāta, publicista, Latgales grāmatnieka un sabiedriskā darbinieka Stepona Seiļa (1909–1979) dienasgrāmatas.

Tā kā Anna Seile bija Visvalža Lāča līdzgaitniece Latvijas Tautas frontē, kā arī abi bija ievēlēti par Saeimas deputātiem, viņa mudināja Visvaldi Lāci savu bagāto personīgo bibliotēku un arhīvu nodot LU Akadēmiskās bibliotēkas Misiņa bibliotēkai, kur jau glabājas dažādu personību materiāli.

Visvaldis Lācis piekrita Annai Seilei un, kad mēs ar viņu sazvanījāmies, aicināja mani ciemos. Bet, tā kā viņš nebija atmetis domu Latvijas Universitātē aizstāvēt promocijas darbu, sacīja, ka pagaidām vēl grāmatas viņam ir vajadzīgas.

Latvijas Televīzijas sižetā par Visvaldi Lāci “Vajag tikai kustēties!” viņš minēja, ka gaida LU Akadēmiskās bibliotēkas direktori Ventu Koceri un grib nodot savu krājumu Misiņa bibliotēkai.

Tas notika 2020. gada sākumā, kad Visvaldim Lācim bija ļoti pasliktinājies redze. Mēs atkal sazvanījāmies un norunājām, ka es 7. martā došos pie viņa, lai vēlreiz visu pārrunātu.

Kad jautāju, ko man paņemt līdzī, viņš atsmēja: “Torti! Kafija mums ir.”

Īsti nesapratu, vai tas ir joks, vai ne, bet pa ceļam uz “Baltužēniem” iegriezios Madonas konditorejā “Junge”, kurā aromātiski un kārdinoši smaržoja vietējie labumi. Tik plašs sortiments, ka grūti bija izvēlēties. Nolēmu ņemt kaut ko neparastu — Bumbieru torti ar putukrējumu.

Kad ieradās “Baltužēnos”, Visvaldis Lācis mani jau gaidīja uz lieveņa. Sniedzu torti, par kuru viņš bija patiešām iepriecināts.

Iepazinās ar Visvalža dēlu Māri Lāci — Latvijas Radio skaņu režisoru — un vedekli Unu — medicīnas māsu.

Devāmies uz mājas otro stāvu, kur bija iekārtota viņa darbistaba un atradās arī bibliotēka.

Visvaldis Lācis kā neskaitāmu publikāciju un daudz grāmatu (“Latviešu leģions patiesības gaismā”, “Kurzeme (1944–1945). Latviešu gara un patvēruma cietoksnis”, “Nacionālisms un brīvība”, “Latviešu zemes un tautas vēsture”, “Latviešu leģions ārzemju vērotāju skatījumā”, “Etniskie konflikti Austrumeiropas tautu vēsturē”, “Otrais pasaules karš” u. c.) autors pats veica dažādus pētījumus par Otro pasaules karu un nerimtīgi skaidroja latviešu leģionāru traģisko un varonīgo pagātņi.

Visvaldis Lācis savu bibliotēku bija sācis mērķtiecīgi komplektēt 20. gadsimta 90. gadu sākumā, kad ar ārzemju izdevniecību starpniecību radās iespēja no dažādām Eiropas valstīm no katalogiem pasūtīt grāmatas angļu un vācu valodā par vēsturi, etniskajiem konfliktiem, tautsaimniecību, karavadoņu un politiķu biogrāfijas... Papildinājumu bibliotēkai viņš saņēma arī no trimdas latviešiem.

Bibliotēka, vairāk nekā 2000 grāmatu apjomā, bija unikāla ar savu tematiku, tādēļ sapratu, ka tas būs īpaši nozīmīgs ieguvums visiem, kuru studiju un pētniecības interešu jomas saistītas ar vēsturi.

Vēlāk, sēžot mājas viesistabā ar skatu uz ezeru un baudot Unas pagatavotās siera karstmaizītes, kafiju un torti, minēju LU prorektor Inu Druvieti, Valdi Segliņu un profesori Baibu Rivžu un citus, kurus Visvaldis Lācis lika sirsnīgi sveicināt.

Jautāju, kad mēs varam bibliotēku pārvest uz Rīgu. Atbilde bija: “Jo ātrāk, jo labāk!”

Pateicoties LU Infrastruktūras departamenta direktora Mārgera Poča operatīvajai rīcībai, Visvalža Lāča bibliotēka kopā ar oša koka plauktiem 18. martā tika nogādāta LU Akadēmiskajā bibliotēkā Rīgā, Rūpniecības ielā 10.

Pēc mēneša, 2021. gada 18. aprīlī, Visvaldis Lācis devās mūžībā...

Domāju, ka Visvalža Lāča bibliotēka atspoguļo viņa pasaules uzskatu, kuru viņš pilnveidoja ar savu radošo dzīvi un kuru gribēja nodot nākamajām paaudzēm.

Daumants Znatnajs,
bijušais Latvijas Sporta veterānu-senioru
savienības valdes priekšsēdētājs

VISVALDIS LĀCIS — PAR GODĪGUMU!

Pa dažādiem ceļiem — virzienā uz sportu

Ar Visvaldi Lāci bijām pazīstami ilgus sporta veterānu gadus. Kā tas iesākās, īsti neatceros, bet, manuprāt, viņš man zvanīja, ka gribētu piedalīties mūsu pasākumos.

Kad tikāmies, konstatējām, ka mēs abi esam dažādi. Ka viņš ir supernacionālists, bet es — bijušais kompartijas biedrs. Kad sākām runāt, izrādījās, ka mums ļoti labi saskan domas, jo īpaši vienā lietā, — ka mēs abi esam par godīgumu — abi nevaram ciest melus...

Jā, dzīve tā iegadījās. Kara laikā Visvaldis tika iesaukts vācu armijā. Toreiz tāds laiks bija, un tolaik nemaz nevarēja citādāk būt. Viņš tātad bija dienējis latviešu leģionā, bet es pēc kara sevi virzīju uz sportu. Tajos gados sports man bija viss. Jau no pirmā kursa, — kopš iestājos tehnikumā, tā arī

SATURS

No Gaujas krasta Valmierā — līdz "Baltužēniem" pie Viešūra ezera...	5
<i>Elīna Badune</i> . Vecaistēvs	7
<i>Ēriks Hānbergs</i> . Visādībās ar Visvaldi	17
<i>Juris Visockis</i> . Varoņiem rada...	40
<i>Māris Niklass</i> . Par Visvaldi Lāci domājot un pieminot	58
<i>Baiba Miglone</i> . Intervijas ar Visvaldi Lāci reģiona laikrakstā "Stars"	66
<i>Baiba Rivža</i> . Ar aktīvu galvu un kājām	81
<i>Ina Druviete</i> . Visvaldis Lācis: "Bez valodas nav kultūras"	83
<i>Aleksandrs Kalvāns</i> . Vīrs, kurš staroja gaismu	87
<i>Raimonds Graube</i> . Mūžu nodzīvot kā karavīram...	93
<i>Valdis Segliņš</i> . Ar klasisko izglītību un savu attieksmi pret visu	100
<i>Reinis Lācis</i> . Vecaistēvs	105
<i>Jānis Liepiņš</i> . Drosmīgs vīrs	112
<i>Gunta Jaunmuktāne</i> . Publicista, politiķa un vēsturnieka Visvalža Lāča lasītava Latvijas Universitātes Akadēmiskajā bibliotēkā	115
<i>Imants Vingolds</i> . Visvaldis Lācis manās atmiņās	126

<i>Dainis Īvāns</i> . Trešās atmodas seja	128
<i>Raivis Dzintars</i> . Neviens neatkārtos Visvaldi Lāci	134
<i>Didzis Liepiņš</i> . Gaiziņkalna un latviešu lietas sargātājs	142
<i>Raits Valters</i> . Visvaldis Lācis: "Esi paties, esi godīgs — domās, darbos, vārdos!"...	151
<i>Raitis Apalups</i> . Latvijas spēkavots	160
<i>Aigars Strauss</i> . Palīdzēt īstenot sapni...	163
<i>Venta Kocere</i> . Manas tikšanās ar Visvaldi Lāci	168
<i>Daumants Znatnajs</i> . Visvaldis Lācis — par godīgumu!	173
<i>Vidvuds Medenis</i> . Pēdējā gaitā (no scenārija Visvalža Lāča bērēs)	179
No ierakstiem "Baltužēnu" māju lielajā viesu grāmatā	188